



Н 33-9
31 Г. ОЧЫ

АК-ОЛДОШ



МОСКВА—1927



74

1967

AMERICAN

1967-1968

НЗЗ-9

31

Лэр үстүнийн пролетарийлары бириклэгэр!

Алт.

2-494

Г. Очы

1740

Г. П. Б.
1927.

АК-ОЛДОШ

С.С.С.Р. Калыктын бичиктерин пүдүрүп турган

Москва

1927



КНИЖНАЯ ФАБРИКА
ЦЕНТРАЛЬНОГО
ИЗДАТЕЛЬСТВА
НАРОДОВ СССР
МОСКВА ШЛЮЗОВАЯ
НАБЕРЕЖНАЯ, 162

Главлит № 42.279

Тираж 2.000 экз.

Заказ № 1590

Ак - Олдош.

I.

Јәр болзо пүдәрдә,
Јәзи болзо кобордо.

Јәр жарылып көк чыгарда,
Агаш жарылып пүр чыгарда.

Коорлоп суум агарда,
Корболлоп агаш чыгарда.

Эжил күүк әдәрдә,
Әмель агапка пүр чыгарда.

Камчы-была јәр бөллүп јат,
Канат-была су бөллүп јат.

Јәр өткүрә мал күдүп јат,
Су кәчирә јурт салып јат.

Ак талайдын кажында,
Ак тайкадын бурында.

Тиль билишпэс эльдү болды,
Түк танышпэс малду болды.

Ак жарыктын алыбы болды,
Албаты јоннын күлүги болды.

Алтон кулаш чөйк сынду,
Ак пос атту Ак-Олдош јуртай берди.

Бийк јәрдин алыбы болды,
Кажат јәрдин күлүги болды.

Төгүлбэс толо канду болды,
Өлбөс мөңкү јашту болды.

Кызарарда анын әди јок болды,
Кылып өлөр тыны јок болды.

Каазы-карта курсагы болды,
Кара аракы сугады болды.

Эзиргәнчә аш ичип турды,
Эзиргәнчә ойноп (турды) јүрди.

Ара јаны ашты ажыра тартып,
Ай барганын билбәй јүрди.

Әки көзи кызара бәрди,
Рән-бран түже бәрди.

Јака бажын тиштәнип јүрди,
Јан бажынын әдин соғунып јүрди.

Куйкада чачын јулынып јўрди,
Кулун эдин соғунып јўрди.

Ат јакшызы арыды дэди,
Боим Алып карыдым дэди.

Кармаза кулагым дэди,
Кайа-бакса кёлөткўм дэди.

Тиль билишпэс малым бар дэди,
Тўк танышпэс элим бар дэди.

Эр боим энгилэ берзем,
Ээн јэрдэ мал калар јат,

(Эзи јок мал болор јат).
Кўлэр јылар адына токумын салып
турды.

Кўлэр арташ ээрин салып турды,
Алдынан анын алтон колон алып тарты.
Ўстўнэнг бэш-он колон алып тарты.

Кат куйагын катай кийнди,
Калын садагын катай курчанды.

Јэр јэжўйн јэпсэнэ бэрди,
Јэрдэн ала көдўрўлэ бэрди.

Ат јакшаа минген турды
Тибэк тискин кыптай тутты.

Тәмир үзәнгә тәндәй тәпты,
Ат јакшызын бура тарты.

Аргымак бои бура тәпти,
Тәпкән анын јәрләринән,

Төрт туйгактын ордынан,
Төрт кара көл ойноп калды.

Камынып чыкан јәрләринән,
Кара тулар бөлүнүп калды.

Тәнг барган јәрләринән,
Тәрәнг суулар кайнап калды.

Үч талайдын кажында,
Үч тайкадын бурында,

Аттынын узун анда тарты.
Атап чыкан ак орозын,

Айланып кәлип көрүп турды.
Алтын јалбак әмәгән,

Күрәндиктә базып јүрди.
Карсылдада каткырып јүрди.

„Ат јакшызы арыган болзо,
Аптыкпай канийп баратан“ дәди.

Алып бои карыган болзо,
Аттан айрылып калар дәди.

Калган кижн јуртында калып иди
Ак-Олдош барып иди.

Каборто малын айра качырып-тыр,
Каборто элин айра качырып-тыр.

Алтын сайга тудундуруп салтыр,
Алтын салдан јазатыра бертнр.

Албаты јоннын сүрә-бәрди,
Ак-Тарак малды качыра-бәрди.

Алтын салга кидирә сүрди,
Куйругажын чөйө салып,

Бөрү кәлип мунаг јизин дәди,
Уругажин тудунуп уурчылар мунаг
алзын дәди.

Түгәнәтән мал болзо,
Алтын салда түгәнзин дәди.

Түгәнбәйтән мал болзо,
Албаты јонго таразын дәди.

Алтын салды агыдып
Ак талай-ла түжә-бәрди,

Ат јакшаа минип алды,
Алтын өргөзин көстөй бәрди.

Көскө табыш конурак калды,
Јазы јәри јарылып түшти.

Жалаң коина жарсып калды,
Чар бэрэ јаш баланың јий угулуп
калды.

Ат үстүнөң айланып тўшти,
Кату јәрди бадыра басты.

Алтын бўрлү ала—каинды,
Тазылынан кодоро тарты,

Он кулагын арлана бәрди,
Салкын өтү туруп койп тындап турды.

Ол баланың јии
Бойның өргөзіндө угулды.

Тибэк тискин кыптай тутты,
Тәмир үзәнгәә тәнгдәй басты.

Ат јакшызына артылып иди,
Ат јакшызын бура тартып,

Аргымак бои бура тәпти,
Алтын сапту камчызын алды.

Јазы барган байканын јара сокты,
Јан-баш әди бөлдүнүп тўшти.

Јаан уузын јара тарты,
Кулак төскө токтоп калды.

Ас барган-ба, көп барган-ба,
Алтын өргөнің әжигинә јәдә келди.

Ат булайтан алтын чакка,
Ат јакшызын буулай салды,
Алтын өргөө кирэ басты.
Алтын Тарак эмэгэни алтын чирдек үс-
түндө јатты.

II.

Ак-сагышту Ак-Олдош
Алыбым јаан сагалын,

Сыйманып јардын ажыра пыркай турды.
Ээк сагалын сыйманып турды, эээн салам
айдып турды.

„Алтын Тарак эмэгэн дэди,
Мэнинг кийнимдэ нэ болды?“ дэди.

„Алган кижим Ак-Алып дэди,
Эрдинг јурты ээн калбас-јат“ дэди.

„Аркачагы ак алтын,
Көксүчэги көк алтын,
Эр уулчагаш мэн таптым“ дэди.

Ак-сагышту Ак-Олдош анын айтканын
угала,
Эки кулагына Эјил күүк кыйгырган—
чылап угулды.

Эки көзүнэ ак чэчэк чыкан чылап
сүгүнди:

„Ай чыкнайтан јуртыма дэди,

Айм чыкандый ошкон“ дэди.
„Күн тибэйтэн журтыма
Күүнүм тигэндий болды“ дэди.

Эжиктү—төрлү базып калди,
Калка эжигин каира салды.

Алтын позогозына чыгала,
Бай кыйгуруун кыйгырып турды.

Баатыр сыгыруун сыгырып турды,
Анын кыйгырган кыйгызына,

Ак талаим чайбалып тўшти.
Сайлу пүккә су жаилды,

Ак тайкам косколуп тўшти.
Корум тажы төгүлүп калды,

Алып алдында кандары,
Жака-бажын тиштәнип турды.

Жан-баш эдин согунып турды,
Алыбыбистин кыйгызы кату угулды.

„Калак кокый нә болды?
Канду кастак боо кадалдыба“ дэди

„Кара жуулар муны капты-ба дэди
Кара жуулар муны чапты-ба“ дэди

Кажынанг мунын барып караирга,
Кабарын мунын угарга,

Алтон алыбтары атанды,
Ак-Олдошко чаап түшти.

Алыбым, Ак-Олдош,
Кандый ачу кыйгы кыйгырдын дэди.

Ак-сагышту Ак-Олдош
Айланып кэлип айдып турды:

„Тогус јэргэ күрә салгар дэди,
Тогус байтал жыгыгар“ дэди,

„Тайкаа тәндәп эт турагар,
Талайга тәндәп аш азыгар!

Јабагача мал калбазын,
Байга јазап чабыгар“ дэди.

Јаш балача јок калбазын,
Улу тойго алдыртыгар,

Алты күнгә албас аран болзын
Тогус күнгә түгәнбәс мөдөл болзын.

Бура айланып кирә бәрди,
Ак-Олдоштын сөзин угала,
(Албаты јонны јойлой-бәрди).

III.

Ойдык улузы јуулып,
Оин баштап той тазады.

Кыр улузы јуулып,
Кырбызын тартып тойлой бәрди.

Тайкаа тэндэп эдин туурап јат,
Талайга тэндэп ажын азып јат,

Алтон байтал јыгыла беди,
Ар улузы јуула бэди.

Јэтон байтал...
Јэтон байтал јыгыла бэди,
Јэр улузы јуула бэди.

Тогус јэргэ кўрә чыгып јат,
Тогус байтал эди јарап јат.

Ак сагышту Ак-Олдошко
Алты байталдын эдин акирди.

Он јанында одус улан оинчы турды,
Сол јанында кырык кэлин сарынчы
турды.

Ак сагышту Ак-Олдошым
Рэн-бран тўже бэди,

Јай барганын билбэй турды,
Јардынан јамгыр өткөндө анда билди.

Кыш барганын билбэй турды,
Ин куруу алганда анда билди.

Ары јана сабылып кэлди,
Алтон кижиди јыга басты.

Ак - Олдоштын одус жылга уйктабаган
уйкузы басты,
Алтын чирдек үстүнэ чыкты,

Карыш түктү төнын жамынып
Анда жадыш уйктап иди.

Көп уйктаганба
Ас уйктаган-ба,

Жастыктагы бои жайканып турды,
Уйкудагы бои уйгунуп турды.

„Алтын Тарак эмэгэн дэди
Кандый табыш чыгып калды“ дэди.

„Билэр боинг билбэс болуп,
Төгүндөп нэрэк сурап жазын?“ дэди.

Анийда айдыжа турганча, алтон Алып
ачатан

Алтын эжик ача согылды.

Чара көстү,
Чалкандый башту
(Алып жакшызы кирэ келди).

Толгон айдый чырайлу болды,
Толорсыктый кэйэгэлү болды.

Эки тажуру аркым болды,
Эки байталдын эди болды.

Төрдөн туруп эжикә мўргўди,
Эжиктэн туруп төргө мўргўди,

Пыгылу тизэзин пыгынды,
Ўч пыгына мўргўди.

Куда сөзин айдар болды.
Кызыл кийк жолын кууп,

Кырга пуудан согорго кэлдим,
Кыс жакшызын чабын угуп

Сөскө кызып аларга кэлдим.
Жажыл кийк жолын кууп,

Жарга пуудай согорго кэлдим,
Ару жаштын чабын угуп,
Сөскө кызып аларга кэлдим.

IV.

Ак-Олдоштын куртуйагы
Алтын остолын тарта,

Аш татуун сала бәди.
Ак сагышту, Ак-Олдошым,

Каныкпас бои каныгар болды,
Алып кәби жоголо бәди.

Алды кәптү боло бәди,
Күндү кәби жоголо бәди.

Көрмөс кэбин тартына бэди,
Көргөн көстөн сүр жаилды.

Эки көзи тустый болды,
Эки билэзи мустан болды.

Карангаат көскө кан чэйльди,
Калын эди тижий бэди.

„Балазы жок боимды дэди
Сэн жаманнан жара эликтэн кэлдин“ дэди

Жакалашса жарылбас
Жаказы тэмир тонын кийди,

Эдэктэшсэ жыртылбас
Билэги тэмир тонын кийди.

Алтын Тарак алган кижизи
Жаштагы кийгэн киймин кийтир,
(Ак-Олдош алдына кэлди).

„Алып туган, Ак-Олдош,
Нэгэ алынып сэн жазын?“

Ак сагышту Ак-Олдош,
Анан артык каныкты:

„Жаштагы кийгэн кийминди кийтирзин,
Жакшы жүзүнди жунуп ал, сэни бэрип
жйэин“.

Алтын Тарак эмэгэн,
Ак-Олдоштын жардынан кэлипкапты?

„Јалан болгон јардынды
Јабыра базып салаин,

Бар јэргэ кэлбэй,
Јокко нэзин кэлэтэн,

Азраган балам мэнин бар,
Он-сэгис јашту кызым бар“.

Ак сагышту Ак-Олдош
Койдонг јабыс болды.

„Кэлзэнг бэри, куртуйак,
Сэнэккэ бэри чыксан“ дэди.

Эмэгэн абышка јэдэктэнижип алып
Сэнэккэ чыга басты.

„Чындап балам бар болзо,
Алпарып мэни көргүсэн“ дэди

Алтын кличты алып алды,
Абышкады эштирип алчыга бэди.

„Эмэгэн!“ дэди,
„Баламнын ады не болор?“ дэди.

„Алтын Чэчэк ару кыс дэди,
Ады анын ол болор“ дэди.

Күн чыгатаң јанында
Күлэр амбардын ичиндэ болтыр,

Ару түште ай јаркынду
Көкө түште күн јаркынду.

Аспир тоонын кийнип чыкты,
Айчыкту торко плаадын жамынып чыкты.

Ак сагышту Ак-Олдош
Ардазын анда кӱрди.

„Алтын Чӱчӱк балакам дӱди,
Ажынды сӱэн ичӱргӱ мӱн жадым“ дӱди.

„Жакшы ададын балазы
Куда саа кӱлип калды,

Боингнын кӱӱнӱнгдӱ бар болзо,
Ажынды сӱнинг ичӱтӱм“ дӱди.

Алтын Чӱчӱк ару
Айткан сӱзи ол болды:

„Арданы азрап алала
Айлду калыктаг сурап баспас“ дӱди.

Ичӱн дӱзӱнг боинг билӱрзинг
Ичӱн дӱзӱнг боинг бизӱрзинг

Алтын Чӱчӱк ару кысты
Алтын ӱргӱӱ ала кирди,

Кӱмӱш тӱктӱ, кӱрӱнг атту,
Кӱрӱлдӱй Пӱкӱ жаскы мустый
Жалтрап оттур,
Кӱскӱ мустый кӱлӱжип оттур.

(Ак сагышту Ак-Олдош ала-ла ажын ичип
иди).

Бирзи алардын барар болды
Бирзи алгандый болды.

Ак сагышту Ак-Олдош
Курэндиккэ чыга басты.

Тойдон артык той болзын,
Жыргалдан артык жыргал болзын,

Албаты жоны жуулыгар дэди
Ардамнын ажин ичигэр дэди,

Алтон жылга той болзын
Аилбай мэнэнг ичигэр,

Жэтон жылга той болзын
Улу тоин тойлошкор,

Айткан сөзи ол болды.
Алтын өргөө кирэ басты.

V.

Алтон байтал жыгыла бәрди,
Ар улузы тойложо бәрди.

Жэтон байтал жыгыла бәрди,
Ончо улузы тойложо бәрди.

Ак сагышту Ак-Олдош
Алтын остол кажында,

Араин катуун,
Ичип оттурды.

Эзим мэнинг эндэлзин,
Эки сааным кэнэзин,

Алтын Тарак, алган кижим
Алуунгнынг сэнинг јаныгнан,

Азраган балам мэнинг јогынан
Албаты јоннумды алтын салга ай-
рыгай,

Албаты јоннынг бажин билип јатан,
Ўч кулакту айгаратту

Кара-Алыпты барып айдыгар,
Боина ўзэрэ тогус Алып алзын,

Ак талайдынг боинча,
Ол малдарды каачырышсын.

Айткан сөзим шерт болзын.

Түгэнэтэн мал болзо,
Алтын салда түгэнзин дэп,

Јуртум мэнинг ўзүлбэйтэн болзо,
Албаты јонным өссин дэп,

Эмди барып көрзиндэр,
Эрдинг јурты ээн калбае јат.

Уккан сёзи укканча болды,
Кара-Алыпка барып кабар айты.

Алыбым Ак-Олдош
Ак талайдын кажынча,

Албаты јоннды каачырзын дөп,
Боина үзэрэ тогус Алып алала,

Ак талайдын кажынча
Аны барып каачырып акэлзин...

Аны барып акэлбээ,
Бажы анын кезүдө,

Ұч кулакту айгар атту,
Кара-Алыбым боина үзэрэ тогус Алып
алала,

Аштабас азык алды,
Тонбос өдүк алды.

Јурта калган Ак-Олдош
Јуртунда калып иди,

Ұч кулакту айгар атту
Кара-Алып ак талайдан,

Алтын сайнча,
Ай сонгынанг качыра бәди.

(Аа барарга ураак болзо,
Маа айдарга јуук болды).

Тиль билишпэс эль көрүнди,
Түк танышпас мал көрүнди.

(Албаты јоннды алтын салданг тажып јат).

Бир колында тогус-он томгок болды,
Бир колында јэтон кулаш јэс тайак
болды.

Тыны јок Кара-Алып
Албаты јонды алтын сайга таажип кой-
тыр.

Мунаг барган үч кулақту,
Айгар атту Кара-Алып,

Алыбым ийк јолдын алдында,
Алтын сапту камчызын алды.

Байагаа барала,
Эзэн-дэ, кабар-да айтпады.

Ат үстүнэнг тўжэлэ,
Алтын сапту камчызы-ла качип иди.

Тыны јок Кара
Сас јәрдинг сары-томонок кайданг
кэлип тиштэгэнин,

Бит јигэнчэ билбэди.
(Эки јардын силкинип салды).

Јэтон кулаш јэс тайагын,
Он колуна алып алды,

Айас булут бөлө көдүрди,
Анан туруп түжүрө бәди.

Үч кулакту айгар атту Кара-Алышты,
Төгүс жөрдөнг томыра какты.

Ээжип барган Элчилэрин
Кыйгырып алды;

„Корукпагар кэлигэр“ дэди
Алтын бичик чие бәди.

Ак сагышту Ак-Олдош,
Алтын кабар айдыгар дэди.

Калган малын каачырып пазын
Мэнинг эжигимэ кэлип кул болзын,

Төгүс Алышка төгүс торум эдин,
Канджига булап бәрди.

Жакшы эрдинг сөгин
Журтына аппаратгар дэди.

Тыны жок Кара-Алып
Ак малды албаты жондо,

Боинынг журтына
Айдай бәди.

Калган нэмэ анда калды
Ак-Олдош журтына жанды,

VI.

Казан тўби кагыла бэртир,
Каалык улус тарай бэртир,

Тәшши тўбин тәрижә бэртир,
Текши калык јаныжа бэртир.

Кураны иттәр сәмирип калтыр,
Јолына ит бастырбай каба бэртир,

Кул кижиләр кулактары кызарганча
ичә бэртир,
Јанына кижи бастырбай тәбә бэртир.

Алтын өргөөн әжигинә јортып пады,
Тогус Алып тогус торум әдин артын-
ганча

Ак сагышту Ак-Олдош көрөлө чыга
басты.

Алдында туруп кабар айты:

Тыны јок Кара-Алыптын
Бичигин алып таштай бәди.

Ак-Олдош көрөлө,
Карсылдада каткырып турды
Күрсүлдәдә күлүп турды.

Алып кижидин кабары
База Алыпка угарга,

Жакшы уккан кулагы укканча болды
Кӧргӧн кӧзи кӧргӧнчӧ болды

Кӧргӧн сонгында
Баратам дэди.

Аштабас он азык алды,
Тонбос ӧдӱк алды,

Кат куйагын катай салынды,
Калын садагын катай кийнди.

Жер жӧпсӱӱн жӧпсӧнип турды,
Жердӧн ала кӧдӱрӱнӱп турды.

Алтын Тарак алган жажы алды
Кийнинӧ оролуп жӱрди.

Ат жакшызы арыганда,
Алып боингнын карыганда,

Кани жорук салып жазын дэди,
Мунаг ары бар эдӧ дэди.

Тогус тӧнгӧрӧӧн ол жанында,
Тогус талайдын кажында,

Тыны жок Кара—Алып айлу-кӱндӱ ак
жарыкта,

Алтон Алып пактырган,

Кызырарда анын эди жок
Кыйлып ӧлӧр анын тыны жок.

Төлгүлбэс толо канду,
Өлбөс мөнкү жашту.

Ак жарыктын күлүги
Албатыдын Алыбы,

Күч тын-была тынарда
Анан күчтү Алып жок.

Кабарын укканда
База угарга жакшы,

Салза сөгүм анда жатсын,
Сайган каным анда аксын.

Эмэль агаш төзүндө
Энигэнэн сынган жакшы,

Эр тууган сонгында
Корукканан өлгөни жакшы.

Каинг агаш корбозы
Касталганан сынган жакшы,

Алып тууган сонгында
Корукканан өлгөни жакшы.

VII.

Күмүш түктү күрэн атту,
Күрөлдөй Пөккө күйүзи турагэлэн
колын бәрди.

Айак барган јерингә
Бажымды барып саларым дәди

Өлзө биргә өлөргө дэди
Өссө биргә өзөргө дэди

Кат куйагын катый салынды,
Калын садак катый курчанды.

Эзэн салам айдыжып кэлдилэр,
Эрмэк, жоок чэчижип кэлдилэр,

Луук јорук салзак дэди,
Одус јылга чыгарык дэди.

Кырык јылга бурбазак,
Аш сулап салыгар дэди,

Эки малына минэ бэди
Ээштэжип јортуп чыга бэди.

Боинын јэрин ундуй бэди,
Кижид јэринэ кирэ бэди.

Ас барган-ба, көп барган-ба
Ак-Олдош сөс айты:

„Күмүш түктү күрэн атту
Күрүлдэй Пөкө күйүм дэди

Көзин сээн оту“ дэди
Көксин сээн чоту“ дэди.

„Кижидин јэри күйүлү дэди
Кийектин эди уулу“ дэди

Раакы јорык јортып јадык дэди
Алды кийинди көрүвүп-отур“ дэди

Күмүш түктү күрөнг атту,
Күрүлдэй Пөкө күйүзи,

Тэнэрэ төзин тэжэ көрди,
Төнг аяасты јоктой көрди.

Айас койнын ажыра көрди
Ак пулутты бөлө көрди,

Бирдэ нэмэ
Көөрүп тапады.

Ўч тэнэрэ ол јаанда
Каралып пулут каап-салды

Анаг өскө бирдэ нэмэ
Көөрүп тапады.

Ак сагышту Ак-Олдош
Айнда айдып јооктоды.

Ак сагышту Ак-Олдош
Он колын сунуп иди.

Күрүлдэй Пөкөни каап пады.
Ат үстүнөн аңдара тарты,

Ары бэри экчөп иди,
Күмүш јүстүк эдиш алды.

Карманына салып алды,
Кўмўш тўктў кўрэнг атты

Ары бэри эччэп иди,
Кўмўш ажык едип алды

Кўмўш ажык едип алып
Карманына салып алды.

Алтын тўктў ак пос адын
Ары бэри эччэп иди,

Ол эччэгэнимнэнг
Карманына салып алды.

Ак сагышту Ак-Олдош
Тўр бэрэ силкинип иди

Алтын бўрлў тэрэк болды
Анын барган тазылы

Жэр экээнг
Жэти кышта болды

Анын чыкан учы
Тэнгэрэн ўч кышта болды.

Турган нэмэ туруп јат
Канча чакка турды болгой.

Карыш камакту Кара-Мўркўт
Андагы јэргэ кэлип јат.

Ак жарыкты айланып кэлгэм дэди,
Конорго агаш таппагам дэди.

Пу агашка коноин дэди
Арай кўчў тунанаин дэди.

Он канадын кыма салды.
Ол тэрәккэ кэлип тўшти.

Ол тэрәкктин бажы жуула бэди,
Кара-Мўркўтты тийра тутты,

Карыш камакту Кара-Мўркўт
Тан бэрип учарга санады.

Ол агашты кодоро тарталбай салды.
Экинчизин тэмдэнип кўрди,

Байагыдан кўчи чыга бэди.
Ўчўнчизин тэмдэнип кўрди

Бирдэ сабалын кыймыктадалбай сал-
ды.

Мэнинг жайаган жайучым дэди,

Мэни жазаган тэнгэрэм дэди.

Кўзининг жакын
Кўлдўй тўкти.

Мўркўнын суу
Мустай тўкти,

Ала кўзининг жакы
Ары болуп ага бэрди.

Экинчизин күнгө түштим дэди,
Өлөр жайуум мунда жат дэди.

Мунаг айрылып болбос жат дэди
Көскө табыш конграда бэди.

Ачу корон үн салды
Ачуурканып туруп илай бэди.

Алтын бүрлү бай тэрәкк
Ары бэри жайкала бэди,

Ак сагышту Ак-Олдош
Алып бои туруп иди.

„Адаганда адын кэм дэди,
Ады төлүндү айдын?“ дэди.

Мунаг үч тэнэрээн
Ол жанында дэди.

„Күмүш түктү көк пос ату
Күлэр—Алып болорым дэди.

Ураак жорык салдым“ дэди.

„Адын тәскәри адаган
Кара алышта болып праадым
Амнадымды төлөп клаадым“ дэди.

Сәнин баратан кабарын дэди,
Үчүнчи жылы сактап жат дэди.

Барар јолыг бар болор
Ойто бурарыг јок болор,

Калыг туйгакту мал кирип,
Бура калып чыккан јол эмэс,

Калыг камакту эр кирип,
Ойто јанган јол эмэс,

Ўч тэнгэрә өткүрә
Салган тәмир моско

Сән јәтсән
Бир аргангы табарзыг.

Калтар атту
Кату түйктү,

Кан-Карачкы кырык Алыштын
Алманын тандагы күндә јәтирәр.

Јәтон кулаш сынду јәрин
Түлкү болып кәләр.

Аны токтозып сән капсан
Бир аргазына чыгарзыг,

Аны токтозолбой сән салзан,
Анын колынаг эртәрзинг.

База әрмәк јок болды,
Јәрлү кижә јәринә јанып иди.

VIII.

Ак сагышту Ак-Олдош
Карманынан суруп пыркай бәди

Алтын ажыгын алып пыркады,
Ак пос ады анаң чыкты.

Күмүш ажыгын алып пыркады,
Көк пос ады анаң чыкты.

Күмүш жүстүкти алып пыркады,
Күрүлдэй Пөкө анаң чыкты.

Эки адына
Артылып иди.

Анаң ары баратаны,
Жарым күндүк жәр калды.

Ак сагышту Ак-Олдош
Күйүзинә жооктоп айты:

„Күмүш түктү күрәң атту
Күрүлдэй Пөкө балам“ дэди,

Узун жолды кыскартып отур,
Кыска жолды узадып отур.

Күрүлдэй Пөкө күйүзи
Аа табыш салбай жат.

Ак сагышту Ак-Олдош
База катап әрмәк айты:

„Күрүлдәй Пөкө балам дәди,
Аттың јолына казан ас“ дәди.

Күрүлдәй Пөкө күйүзи
База аа унчукпай салды.

Ак сагышту Ак-Олдош
Кылчан багып көрүп иди.

Күрүлдәй Пөкө күйүзи
Кара орды сууп калтыр.

Ак сагышту Ак-Олдош
Каныкпас бои каныга бәди.

Азраган мәнин балам болзо
Өлзө биргә өлөргө дәди.

Башкадын башказы муны көрзин
Орто јолдон бурулуп иди,

Ак сагышту Ак-Олдош
Анан ары тўжә бәди.

Ўч тәнгәрәә өткүрә салган,
Тәмир моско јәдә сокты.

Ат јакшыдан тўжүп иди,
Тибәк тескинди пәктәп тўрди.

Суудан, көлдөн сугат ал
Сүрлү тудан өлөн жи,

Суудыг сүдүгин тартып жүр
Өлөннинг курчын отоп жүр,

Ат жакшызын агыдып иди
Алтын жалын тарап салды.

„Колтугумнын кош канады“ дэди,
Ан мандаин сиймап салды.

Ак пос адын агыдып иди,
Тэмир моско кирэ басты.

Түр бэрэ силкинип иди,
Ку тээк болуп жадып иди.

Ас жатканба, көп жаткан-ба
Сирлэп адар тагмынап,

Силкинип чыгар күнминэн,
Жэтон кулаш сынду жэрин,

Түлкү андагы жэргэ жэдэ калды.
Айткан сөзи ол болды:

„Алыштын жыды
Кайда жытанып жат?“ дэди.

Бу су акананг ала
Бу мос пүткэнэнг ала,

Ак сагышту Ак-Олдош
Төрт айагын бүрә тутты.

Кату түктү калтар атту
Кан-Карачкы Алып бои түрүп иди.

Ак сагышту, Ак-Олдош,
Ураак аяк салдын-ба,

Жуулап жүргөн жуучызын-ба,
Айлдап жүргөн айлчызын-ба?

Айлдап жүргөн айлчызы эмэмин
Жуулап жүргөн жуучызы эмэмин.

Эрки жоктон корку жок,
Арга жокто жүрүп жадым.

Тыны жок Кара-Алыпка
Эзэндикэ барып жадым.

Эзэндигим нә болзын,
Эртэтәним жатайза

Кату түктү калтар атту
Кан-Карачкы түрүп айты:

Ак сагышту, Ак-Олдош,
Апсак ады чабын толо барган,

Ак сагышту Алып дэгән,
Алчак кылыкту дэгән,

Кижидийн албайтан
Бинийн бэрбэйтэн.

Арга мэккэ бир болзын
Кырык Алыштын алманын,

Аа тударга алпарып јадым
Пу-ла чакта барзанг,

Сайган канын су болор
Салган сөгинг ту болор.

Тагдагы күндэ
Мэн аны эзиртэрим.

„Анын какан кагыжына,
Мэнэн-лэ башка чыдаган кижиге жок,

Качан мэн аны эзиртсэм,
Курэндиктэ чыгып кыйгырарым“.

„Анда сэн маа бара бэргэйзинг дэди,
Кан-Карачкы алманын алпарып ту-
да-бэди“.

Калка эжигин кайра согулды,
Кан-Карачкы жыгыла чабылды.

Алты токой айлянып—пады,
Тогус токой толгонып-пады.

Тал тайанып жэль тартынды,
Жэр тайанып тын алынды,

Эстэн чыккан ээзин јуунды,
Сагыштан чыккан сагыжын јуунды.

Ак талайга кирэ басты,
Јүзүнүн канын јунунуп алды.

Кооруксамда өлөтөм дәди,
Кара-Алыпка кирэ басты.

Тыгылу тизезин пыгынып кэлди,
Үч пыгына мүргүп кэлди.

Бажымды кәспестән мүнүмди ич дәди,
Каксанда соксондо

Башка јәргә баратан
Јозогым јок дәди.

Тыны јок Кара-Алып
Әжиктү төрлү базып кэлди,

Кара ташка кагырып түкүрди,
Анын түкүргән түкүрүги,

Кара ташка түшкәнчә болды
Кара таштын когоны калбай күйүп
түшти.

Канду күйүлү карыш түктү,
Тонын јамынып алып,

Алтын чардака јадып иди.
Кан-Карачкы туруп,

Алты кулакту агаш чараа
Араян катуун уруп алды.

Араш көдүрүп алдына тутты,
Алты јудумга јәтпәй калды.

Бура айлянып базып кәлди,
Јәти кулакту јәс чараа уруп алды.

Анын урган коронында,
Алакан јалбак кызыл јалын,

Ўстүндә кайнап турды,
Кара-Алыпка алпарып алдына тутты.

Јәти јудумга јәтирбәди,
Обо тартып ичип салды.

Эзим мәнинг әндәэзин дәди,
Эки сааным кәнәзин.

Ичсәдә ичкәдий аш болтыр дәди,
Јизәдә јигедий аш болтыр дәди.

Кан-Карачкы најимды
Тәгинәнг тәгин кактым дәди.

Онг колдордонг тудужуп
Алтын остолдынг кажына отуруп иди.

Тогус кулакту күләр
Чараа толтура күиды,

Ол коронын үстүндө,
Кара жалын бир сөбм болды.

Кара-Алыштын алдына тутты,
Тогус јудумга јетирбәди,
Обо тартып ичип иди.

Рән-бран тўжә бәди
Эки көөзи кызара бәди.

Арай анашты ажыра тартып
Ай барганын билбәди,

Коройон ашты ажыра тартып
Јыл барганын билбәди,

Одус јылга уйкабаган уйкузы
Анын база бәди.

Алтын өргөөн ичинә кирди,
Јәнг јастана јадып иди.

Тынган аан тыныжынан,
Кара жалын от күйбәди,

Кан алдында кандары
Аа јуук баралбай турды.

Кан-Карачкы чыга басты,
Ак-Олдошты кыйгырып алды.

Ак сагышту Ак-Олдош
Јәр салкынды јәлбирип јәти.

Алтын өргөөн ичиндэ дэди
Лэн жастана жыгылды дэди.

Ак сагышту Ак-Олдош
Жыдазыла сайп кэлди,

Сабын тудунуп база бэди
Кылыжы-ла кагып кэлди.

Артын тудунуп базып кэлди,
Кадылбаска кадылдым дэди.

Карачкы тўнгэ
Тўжэрим дэди.

Ак-Олдош жөн айты:
„Алты агаш бис бассак дэди,

Алтон жылдыг уйкузы тўжэр“ дэди.
„Тогус мўстў жэс талку,

Он колын кэзэргэ дэди,
Он колын каап алды.

Он алкыдын ўстўнэ чыгара тарты,
Сарын-ла кэзэ бэди,

Он колын кэзип
Тўжўр-биди.

Он айагын каап алды,
Он алкын ўстўнэ чыгара тарты.
(Сарын-ла кэзэ бэди).

Ак сагышту Ак-Олдош
Он көзин ойо бэди,

Он көөзин оиып иди,
Он айагын кээип иди.

Кара-Алыбым уйгунуп кэлди,
Он колымнан тайанаин дэди.

Јүс төмөн барып сүрнүгэ түшти,
Он айагынан шидэнэин дэди.

Оттурза барып түшти,
Сол колымнан тайанып алды.

Сол айагымнан шидэнип алды,
Јал жүрэгин јара өксөнди.

Аксак болуп Алып болбоин,
Соқыр болуп күлүк болбоин.

Боимның эжиктэги кулума
Барып кул болбосым

Ату чапту Ак-Олдошко
Ээжигинэ баарып кул болотом,

Ажыра аяк баспазым басын,
Ажыра сөсти айпазым айтсын.

Боимның айткан тилим боима јетп
Ак малымды айдагар,

Албаты јонны барыгар
Ак-Олдош јуртына баралдар.

Јәтон кулаш тайагын тайанып алды,
Тудан туга тага бәди.

Ады сыйлу Ак Олдоштын
Јуртына көстөп барып иди.

Кату түктү калтар атту
Кан-Карачкы боинын јуртына,

Айлдап баралы дәди,
Әкү күлүк эштәжиң чыга бәди.

Кан-Карачкы јуртына јәткәндә,
Улу тоин тойложо бәди.

Ак сагышту Ак-Олдош ары јанды
ажыра тарты,
Ай барганын билбәди.

Одус јылга уйкабаган уйкузы басты,
Јалбак ташты төжөнип иди.

Кату ташты јастанып иди,
Аа јадып уиктай иди.

Кату түктү Калтар атту,
Кан-Карачкы јәтон кулаш уур алып алды.

Ак сагышту Ак-Олдошты
Уч јәрдәң үзә какты,

Салган сөөги јәр болды,
Сайган каны су болды.

Ашпас јәрдән ажа бәди,
Эртпәс јәрдән эртәбәди.

Алтын тўктү ак пос ады,
Алтын јалын андара салды.

Айдын јаркыны пүркәлип калды,
Ту бәрә пышкырып иди.

Тус туманы јайлып калды.
Боиның јуртун көстөп јанып иди.

Ак-Олдоштын
Јуртына јәдә сокты.

Јәс тайагын тайанып салтыр,
Ак пос атты көстөп салтыр.

Алтын эзәр кажынан
Алтын тапкай айрылган ошкош,

Аа мингән Ак-Олдош
Ашпас јәрдән ашкан ошкош.

Алып туткан тискини
Ат такымга оролып кәлди,

Аа салган эзәри
Ат айака тўжўп кәлди.

Ак-Олдош ашпас јердэн ашкан јат
дәди,

Ажыра аяк баспазым басын,
Ажыра сөсти айтпазым айтсын.

Кәрәләп пугты баспазым басын,
Кәнгиркәп сөсти айтпазым айтсын.

Аксак сайт кырык мөнгүс
Алып јаткан алтын өргөө кирә басты.

Көкшүнән калган,
Кайран јуртым.

Ўзүләтән јурт болзо,
Анда јадып өлгөйзин.

Ўзүлбәйтән јурт болзо,
— Анан үзүп чыкайзын.

Јәтон кулаш јәр кастырып јат,
Јаңы тууган јаш баланы,

Јәр күрүпкә тўжүрүп јат,
Јәти кап јәс капкак салды.

Ак сагышту Ак-Олдоштын
Ак малын албаты јоннын,

Кату тўктў калтар атту,
Қан-Қарачкы јуртын көстөп каачыра
бәди.

Аксак сайт курук мөңүс,
Кату түктү калтар атту

Кан-Карачкы журтына барып иди,
Жаангы туган жаш балаамнан,

Андагы жердө калып иди
Бир коно бир жатка жединды,

Эки конып эки жашка жединди
Үч конып үч жашка жединди.

Мунан туруп тынганымнан
Жэс капкагы ача согылды.

Айлу күндү ак жарык,
Анда көрүнди.

Оң колын узун-биди
Жэр куруптыг узунна колы чыкты.

Анан тартынып жарыкка чыкты
Кижидэ журтын билбэй жат,

Боюнун-да журтын билбэй жат,
Энэдэнг-дэ туганын билбэй жат.

Ары көрүнди бэри көрүнди,
Эч аргазын тапады,

Күн чыгыжын
Көстөп база бэди,

Өдүп чыкпас тўн кара јыш калди,
Капчалча кара јол учрап,

Аамнап барып идик.
Ас баргач-ба, көп барган-ба,

Ўнә сөги божой бәди,
Өрөн күчи ўзүлә бәди.

Эч аргазын тапады бир јадыка
Аркый тўжўп јадып иди.

Бары јогын бажына тартынып
Чар бәрә багырды,

Аан багырган багыруу
Јайучыдын кулагына угулды.

Ўч Алышты тўжўрди
Ўч кәйктын Эдин артып бәрди.

Ак-Олдоштын балазын
Алпарып муны азрагар,

Айткан сөзигәр ол болзын,
Алып кижидин балазы,

Кобыргадан уйа бўк
Табылгыдан ок јаза.

Каргада болзо атсан-ок
Сагысканда болзо атсан-ок,

Ан—каразын адарзын-ок,
Кийк сэмизин жыгарзын-ок.

Ўч Алыбым тўжэгэлэн,
Жаш балаады бөдрэй бәди.

Ўч атынҗ табырты угулуп,
Ўч әрдинҗ әрмәги угулуп јат.

Жаш бала аларданҗ коркуп,
Јадык, алдына кирип јат.

Жаш өлөнҗ—билә јамынып јат,
Сыгары көзин өлөн аразынан көрун
турза,

Ўч Алып әртип отур,
Ўч кийктинҗ әдин артынганча.

Калак, калак кындагым
Мәнинҗ пычагым болзочә,

Кыйа тартып алып калзамчә
Бир күнгә маа азык болзочә әдә.

Ўч Алыбым аттарынын узун
Тыктыра тарты.

Кайдада баланынҗ әрмәги угулды
Ажа муны көрөргө дәди.

Байагы јадыкты
Әки јандай кармай кәлди,

Байагы балаады
Анан алчыкты.

Јаш балаады үч Алыбы
Азрай бәди.

Көргөн көстөн сүр јайлып јат,
Тынган тыныштан ыш јайлып јат.

Јайучыдан түшкән Алыштар
Јанарда туруп омоктоп јат,

Алып кижидин балазы
Кобыргадан болзо,

Уна бүктәбәспә дәп јат,
Табылгыдан-да болзо ок јазабас-па?

Карга сангыскан адып јүрбәс-пә,
Кийктин сәмизин адып тибәс-пә?

Ангнын каразын атпас-па,
Айткан алардын сөзи угулды.

База көрөргө аларды ташпай калды,
Катап чыканын көрбөй калды.

Алардын айткан сөзинчә,
Табылгыдан ок јазады.

Аба јыштын ичиндә
Андап јүрәр болды,

Көскө көрүнгөнин калбай жүрди,
Ак жазаа чыгар болды.

Ак Тайканын бурында,
Шаграда мал киштэди,

Jaаны туган жаш бала
Жанары туруп база бэди.

Кызыл коңыр бээчэк
Кызыл коңыр жабага эштирип жүр,

Анийда жүрө байагылар
Камактажа кэлди.

Байагы бала канийла басса,
Байагылар аны ээжэр болды.

Ўрәнижә, ўрәнижә жаш бала,
Малдарга ўрәнижип паады.

Жалын сиймаир болды,
Коңыр бээдинг жалын түгәзә жылар болды,

Куйругын түгәзә жылар болды,
Кылдан пуучак кадар болды.

Каткан пуучагымнан аркып таштаир
болды,

Жабагаан мойнына кирэр болды.

Ту бәрә пышкырып иди.
Тус туманы жайлып калды.

Уулаагым анда мында кагылып
Канча чакка барып отур,

Ас барган-ба көп барган-ба
Тэнгэрэдин туйук жэргэ,

Казыр малды тудатан,
Кара ташка алпарып орой тарты,

Кызыл коңыр жабага
Алтын жалду ак сары ат болды.

Камагына ак кагас јэлбирип түшти,
Алып кычырып көрүп турза,

Ак сагышту Ак-Олдоштын балазы
Ак сары атту Алтын Топчы ады болды.

Алтын јалын тарап турды,
Анын арказын сиймап турды.

Колтугумнын кош канады.
Агаптанга јарылганымды билбэй
јадым,

Энэдэн-дэ туулганымды билбэй јадым
Сэн-лэ кани мэни алпарзаг ани алпар.

Ак сары аттан билэр
Билбэс тиль чыкты,

Бильзэ билэрим, бильбээм каларым.
Алтын јалдын алдында
Алтын сапту камчы бар,

Бу барган јорыкта
Көс јәтпәс көк талай кәләр,

Ол талайдын кажында
Кан күрәлдәй куштын уйазы болор,

Јайучыдан јайалып түшкән
Ордо көстү тогус мүстү

Кан огорчо огынды божотчә дәди
Он јанына одус анды,

Сол јанына төр-төн анды
Қыстап акәлзин.

Тартып кәлгән оогы,
Ач айудый аактай бәди,

Ач пөрүдий улуй бәди
Анан туруп пожоткон,

Јазы јәри јанланып калды,
Әән јәри әнжи калды,

Он јанына одус алды кыстанганча,
Сол јанына төр-төн анды кыстанганча,

Кан огорчо оогы
Јәдә алды.

Байагы андарды сайп турды,
Кандийгаа булап турды,

Байагы аннын тэрэлэрин,
Канш тилин турды.

Кандийгаа булап турды,
Кан кирэлдэй

Куштын уйазын көстөп,
Лорто бэди.

Эки балазы эки куштын уйазынан,
Бажын чыгарып койди.

Куштын баалдарын пуланнын этэри-лэ
азрай бэди,
Лэтон пуланнын эдин эки бала лип салды.

Ары көрди, алтон пулан жыга аты.
Бэри көрди лэтон пулан жыга аты,

Байагы уйадын төзинө акэлип кучалап
турды.

Кан-кирэлдэп эки кужум,

Лэрдин үстүн лэти айлянтыр,
Тэнгэрэ төзин төрт айлянтыр,

Тынар тындудын тынын кыйбай кэлтир,
Айры туйгакту,

Алардын алдына ан жүгүрбэгэн бол-
тыр, —

Ай канату куш алардын алдына
учпайтан болтыр.

Бойларынын уйазына.
Жуунай бэди.

Калынҥ камакту эр туруп јат,
Кату туйгекту мал туруп јат.

Эркэги айты:
„Барып муны тэбэргэ“ дэди

Тижи кожо аны токтосты,
Кан кижидин балазын,

Эзэндэги эрмэги јок
Аны канийи каралайтан?

Акча алган нэмэ
Качын бистэнг озып чикпас,

Эки кужум уйазында
Барып тўшти.

Эки балазы канадына јединин
Кайп учар болды,

Улу сөөктөр уйазында јадар болды
Эки балазы эрмэк айдар болды.

Ак-Олдоштын балазы кэлгэн учун
Ач куштарыбис тойды.

Арыган сагыжыбис тарады,
Алтон аннан адып бисти азрады,

Эмди анын јакшызын
Бис аа јәтирәргә,

Анын барып јатан јорыгы.
Күмүш түктү күрән атту,

Күрүлдәй Пөккө јәстәзинә
Көс јәтпәс көк талайдан,

Муны алып кәчәргә,
Эркин кужум энә кужум,

Анын аргазына чыгарга
Ак сары атту Алтын-Топчы,

Энә кушка боингды јаба булап
Эркин кушка адынгды јаба була.

Алтон аңнын әдин
Кожо алып була.

Ак-сары атту
Алтын-Топчы ары көрди,

Алтон аңды јыга аты
Эркин куштын канадына јаба тар-
балады.

Ак сары атты эркин куштук
Канадына јаба булады.

Тижи куштын арказына
Бои чыгыш булады.

Эки мўркут, эки кужум тал перип
Көдүрүлүп учуп чыкты.

Ак-талайдын боинда
Каркылдап курсак сурап бара жады-
лар.

Карк-ла дэгэндә
Жамыртык кийктәнг,

Узуна талтап јат
Таштай, таштай кәлгән,

Аннын әди түгәнди,
Арказындагы кәбин чәчип таштады.

Айагындагы өдүгин чәчип таштады
База-ла аларды азрайтан,
Аргазы түгәнди.

Эки мўркүт эки кужум
Ананг артык каркылдажып јат,

База-ла аларды
Азрайтан аргазы үзүлди.

Әч аргазы үзүлгәндә
Бир колынын әдин кәзә тартып,

Бир кужуна таштай бәди
База бир колынын әдин кәзип,

База бир кужуна таштай бәрди
Көс јәтпәс көк талайдын кажына,

Чыгып конгодый дэди.
Кайш пуды кэзэ тартылып,

•Ады боимнан божонды
Эки кужум Алтын Топчыдан,

Эрмэк сурады: „Алды кужун тўгэнгэндэ
Нээмнэнг азрап бисти алчыктын?“

„Баштай-ла таштаганда
Ўымжак кайдый нэмэ ашкан тамак-
тан?“

„Экинчизин таштаганда
Тамакты кырып нэмэ ашкан,

Ўчўнчизин таштаганда
Кайдый-да тынг тату нэмэ ашкан“

Анда туруп Алтын-Топчы аларга айты:
„Алды кужум тўгэнгэндэ,

Аркадагы кэбимди чэчип таштагам,
Экинчизин өдўгимди чэчип таш-
тагам,

Ўчўнчизин боимнын эдимди кэзип таш-
тагам.

Бистин төлдө, кижин эдин јигэлэк-бис,
Муны јандра кузарга.

Эки кужум туруп коип окуган
Эки колдын эди тўшти

Экинчизин оккуган
Өдүги тушти.

Үчүнчизин оккуган
Арказындагы кэби түшти.

Ак талайга Алып тўжүп
Арказындагы кэбин анда киди,

Колынын эдин жунала
Жаба салып эмдэнди.

Өзөгүдан-ок артык болды.
Эзэн кабар айдыжып кэлди,

Эки кушмынан база көрүшкөнчө
Эзэн бол дэшти.

Анан ары ак жазаа
Куба чөлгө жорто бәди.

Алтын шааны кагылып калды
Алып журты билдирип калды.

Күмүш шаңы кагыла бәди
Күлүктын журты билдирә бәди.

Улу табыш андагы жөрдө
Улу кыйгы чыгып жат;

„Коруксамда өлөтөм дәди,
Корукпазамда өлөтөм дәди“.

Курулдэй јестэзи отуруп отур,
Алтын чэчэк ару кыс

Эйэзи андо-ок болтыр.
Алтын остолын тарта бэди,

Ажы тузын кыйа бэртир,
Аштын болзө татуумнанг,

Ара јанын катуумнанг сийлай бэди.
Айнала ичижип турганча,

Ак кул атту
Удра барган Алып,

Јакшы чаап јандра јэти,
Алтын өргөө кирэгэлэнг,

Өзөндө кабарда айтпады.
Алты айкату алтын остолын,

Алты јөрдөнг айра какты,
Эмэгэн абышка,

Күскүдэги койон чылап,
Бир толлыка сыгынды.

Алтын јалду ак сары атту
Алтын Топчы каныга бэди.

„Кан балазы јөным тит
Калдимагынг барбидир,

Айак чанагын нэ таладын
Ада энэнди нэ соктын?“

„Алтын жалду ак сары
Алтын Топчы тапкы дэди,

Ада энэмди нэ согоин тит,
Айак чанагым нэ талаин тит“.

„Алтон кулаш сынду
Ала айуды мэн јэдиц,

Бажын бурбай кайтым тит
Ананг маа үлэш бэрбэй салды тит“,

Анын үчүн каныгын кэлдим дэди.
Кан кижидинг балазы тит,

Калдимагын јаан јат тит
Канду алдыданг үлэш алалбай,

Калдым дэп база кижээ
Муны айтпагын тит“,

„Мунаг саа уйат сөс
Јок болор дэди“.

Ак кул атту алтын-Тоно
Таингаа барып эрмэк айдын јат,

Эргэк чэчэгин чэнэжий алалдыба дэп
Ак цос ату алтын—Топты,

Бура айлянып эрмэк айты:
„Айткан сөзин јөптү јат“ дэди

„Анан ары нэ болзын дэди
Ак табыжын чыгарып көр“.

Ак кул атту алтын—Тоно
Тәмир тытка јөлдөнип иди.

Тәмир тууга тәәп иди
Тартып кәлгән оогы,

Ач айудый аактай калды
Ач пөрүдий улуп калды.

Анан туруп пожаткон
Үч тәнгәрә ол јанында,

Үч талайдын кажында
Үч тайкаан ол јанында,
Ак сайга кадала түшти,

Ак сары атту Алтын-Топчы таим,
Адып көрзөн дэди.
Ак сары атту Алтын-Топчым

Одус мүстү тогус көстү
Кан огорчо огын,

Шертәп туруп агыда бәрди,
Мунан ары бар дэди.

Тәнгәрәдин түйүк јәрдә
Алтын-Каак јуртап јат,

Аан бозогозына кадалып кал
Ак кул атту Алтын—Тоно!

Ак сары атту алтын—Топчы
Баагы окты эжү эжэ каачыража бэди.

Эки атты жанай
Жортып чыга бэди.

IX.

Туйук јәрдин алтын
Алыштын јуртына јәти,

Алтын—Топчыдын аткан огы
Бозогозына кадалып калтыр.

Бирдә кижі чыгарбай-јат,
Бирдә кижі кидирбэй-јат.

Эрдин сөбги эзәр тайка боло бәртир,
Малдын сөбги кәсмәк тайка боло
бәртир.

Ады сылу Алтын Алып
Ак јарыка толо,

Кагас јүгүртүптүр.
Алтын бурма ару кызым бар,

Бу окты алган кижәә аны бәрәрим,
Ак јарыкка толо алтын бичик јүгүрти.

Байдын уулы мырзалар
Жоктын уулы солтолор,

Алты башту Алыптар
Јәти башту јәлбәгәндәр,

Ончолоры јуулды
Аны аларга барып,

Алдынгы јанына кәлгәндә
Алты торым эт кыйлып јат.

Ўстүнгү јана кәлгәндә,
Тогус торым эт кәзилип јат.

Андагы јуулган күлүктәр
Түгәзәзи корукты.

Мунында кызын албаска
Поодо јадып өлбөскө.

Анийда турган соонгында
Ак сары атту Алтын-Топчы,

Ак кул атту Алып салай
Әки күлүк јәдә сокты.

Ак сары атту Алтын—Топчы
Јаскы мустый јалтрай кәлди,

Күскү мустый
Күлтрәй турды.

Арулардын мөдүн алган
Алыштардын тынын алган,

Ачулу айулу алтын Алыштын
Кандый мундый кызы болгон.

Ат үстүнэн түшкөн болды,
Jэр энэдэн эки кыпка батканы болды.

Он айагын көдүрүп пасты
Оо талай су кайнады.

Анда жуулган Алып
Төли аны көрүп коркуды.

Айлу күндү ак жарыкка
Толо чыкан ады чабы

Ак-Олдоштын төли жетир
Тыны жок кара Алыштын эжигинэ,

Кулга турган Ак-Олдоштын балазы.
Жаза көктөй туузын-ба? дэди.

Одус көстү тогус мүстү
Кан огорчы барагэлэн

Ўч пүктөй тудуп алды.
Карманына салынып алды.

Бай кыйгуруун кыйгырып салды
Батыр, сыгыруун сыгырып койды,

Җазы җәри җарылып калды
Үлгән койны үзүлүп калды.

Ачу айас күндәри
Ай борогон түжүп калтыр,

Андагы җәрдә айга ачылбас
Ачу туман төгүлүп калды.

Кармалажып табышпас болды
Кыйгырыжып угушпас болды.

Айга ачылбас ачу туман
Андагы җәрдә төгүлүп калды.

Аан кыйгырган кыйгызына
Алты күнүг торкынына,

Ачу туман сәнбәй турды.
Байдың уулы мурзалар,

Җоктын уулы солтолор,
Җәрлү кижә җәринә җанды.

Алтын Алып апсагым
Айдан ару кызын бәрди.

Он колдорын тудунушты
Бирзи алардың алды, бирзи алардың
барды.

X.

Улу тоин тойложо бэди
Алтон байтал жыгыла бэди.

Ар улузы жуула бэди
Јэтон байтал жыгыла бэди.

Јэр улузы жуула бэди,
Тайкаа тэндэп эдин турады.

Талайга тэндэп акын асты
Алтон жылга айлбас той болды.

Јэтон жылга түгэнбэс аш болды,
Ак пос атту Алтын—Топчы,

Јэрлү кижн јэрен бэди.
Јэри јуртына јанатам дэди.

Јанбаганды кычырбасым,
Јанатанды тудалбасым.

Айнда турган сонгында
Каборто малымды айрып бэрэин,

Каборто элимди
Бөлүп бэрэин.

Ак малды качырып кэлди
Јэти јаштан ала айрый бэди,

Албаты јоннын јуунадып кәлди
Јирмә јаштан ала айрып турды.

Јажын кызына бәрип јат
Карганын боина артызып јат.

Айлык јәргә чыгара узадып
Анда айрылып калдылар,

Алып јуртына бурулып јанып јат
Алтын—Топчы база јуртына јанып
јат.

Кижид јәрин ундуй-бәди
Боюнын јәрин таный-бәди,

Алтын шагы кагылып јат
Алып јурты билдирип јат.

Эән јаткан эль туруп јат
Эльбәк күткән мал туруп јат,

Кәмнинг малы туруп јат дәп
Сураажип јат.

„Алтын јалду ак сары атту,
Алтын—Топчынг малы“ дәп айдыжып јат.

Айлык јәргә чыгарга
Айчык торко јайдырып койтыр,

Алтон байтал согылып калтыр
Ар калыгы јуулып калтыр,

Ат үстүнэнг андара тарты
Алтын салачаа салып алды.

Аргыштажып Алыптар
Аны алтын өргөө жетирди.

Алыптаг калган кайран, Алып,
Үйнэ баш кожып үрүзинэ мал ко-
жып,

Жэти аксак сайт
Жэтон кулаш јәс таякту јәдә сокты.

Ак сары атту Алтын-Топчы
Айагына барып мүргүди.

Алтон јылга баин салды
Жэтон јылга тоин салды.

Кураны итәр сәмирә бәди
Јанына ит пастырбай каба-бәди,

Кум кижиләр кулактары кызарганча ичә
бәди
Јанына кижі бастырбай тәбә бәди.

Казан түбин кабыжа-бәди
Калык улус таража-бәди,

Тешши түбин тәрижә бәди
Тәлгәр калык таража бәди.

Алыптыг ажын бис ичсәк
Карыганча түгәнбәс,

Алыштыг ажын бис ичсэк
Бис блгөнчэ түгэнбэс.

Жэрлү кижн жерибискэ
Жаналдар дэп айдын жат,

База бистий ичкичилэр Алыштан ичпэ-
гэндэ

Кайдан ичэр дэп айдыжып жат.

Раагы жондор жаныжа-бэди
Жууктулар ичишкэнчэ калды.

Инд. № 1447



Баазы 40 акча



Угроф. отдел.
Центросовнацмены
Наркомпроса РСФСР



Поэма „АК-ОЛДОШ“ на алтайском
(ойратском) языке

